

KIBRIS'TA KURULMASI DÜŞÜNÜLEN FEDERAL SİSTEMDE TOPLUM (CEMAAT) MECLİSLERİ VE ÖZELLİKLERİ

COMMUNITY (SOCIETY) ASSEMBLIES IN THE FEDERAL SYSTEM CONSIDERED FOR CYPRUS AND THEIR FEATURES

Soyalp TAMÇELİK

Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü
soyalp@hotmail.com

ÖZET: Bu çalışmada, Kıbrıs'ta kurulması düşünülen 'federe devletlerdeki' yasama organının temel özellikleri ele alınmıştır. Bundan hareketle çalışmada, *Toplum Meclislerinin* görevlerinin ve yetkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Kıbrıs'taki her iki toplumun, ayrı ayrı seçtiği *Toplum Meclislerine* yasa yapma ve karar alma yetkisi tanınmaktadır. Buna göre merkezî yönetime karşı bir tür 'özerkliğe' sahip olan *Toplum Meclisleri*; *din, eğitim, öğretim, kültür, spor ve hayır işleriyle* ilgili alanlarda, anayasanın belirlediği sınırlar içinde, bu yetkileri kullanacaklardır.

Araştırma, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kurulmak istenen federal sistemde *Toplum Meclislerinin özellikleri* incelenmiştir. İkinci ve son bölümde ise Kıbrıs'ta kurulacak olan bu *Meclislerin görev ve yetkileri* ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Kıbrıs; Federasyon; Toplum Meclisleri; Yasama; Yürütme

JEL Sınıflaması: K33

ABSTRACT: *The main properties of the legislative organ to be formed in "federate states" of Cyprus have been evaluated in this study. Starting from this evaluation, determining the duties and powers of the "Community Assemblies" is also considered in the study.*

In Cyprus, these Community Assemblies, appointed separately by both communities, are empowered with legislative and decision making powers. Accordingly, Community Assemblies enjoying a kind of "autonomy" from the central government shall enjoy these powers on religious, educational, cultural, sportive and charity issues within the limits described by the Constitution.

The study consists of two main sections; in the first section the "properties of these Community Assemblies" to be created within the federative system are examined, in the second and the last section the duties and powers of these Assemblies are discussed.

Keywords: *Cyprus; Federation; Community (Society) Assemblies; Legislation; Execution*

JEL Classifications: K33

1. Giriş

Her şeyden önce Kıbrıs'ta halkların idarî hukuktan ne anladığını tespit etmek kabilsede tarafların görüşlerini uzlaştırmak oldukça zordur. Ancak yine de fikir vermesi açısından bunun yapılması gerekmektedir.

Bilindiği gibi Kıbrıs'taki federal sistemin yetkileri, *yasama*, *yürütme* ve *yargı* olmak üzere üç ayrı başlık altında toplanmaktadır. Ancak idarî hukuk, yürütme yetkisinin kullanılması ile ilgili olduğundan, yasama ve yargı yetkisi ile doğrudan ilgisi yoktur (Necatigil, 1988: 76). Başka bir deyişle yerel yönetim, idarî hukuktaki icra yetkisini kullanırken, bizzat kendi yönetiminin hukuk kurallarını da düzenlemektedir.

Bu açıdan bakıldığında federal devletin yerel idarî hukuku, kamu yönetimine özgü kuruluşlarını, bunların işleyişini, kişilerle olan ilişkilerini ve sorumluluklarını düzenlediği görülür (Tamçelik, 2008: 137-159). Aynı zamanda mahalli kamu kuruluşları, yine mahalli idarî yargı denetiminin kontrolü altındadır. Bundan hareketle Kıbrıs'a, Federal Anayasayla, Kara Avrupa'sında ve özellikle 1960 sisteminde yer alan idarî sisteme benzer bir sistemin geleceği düşünülmektedir. Buna karşın Federal Anayasa, 1960 yılından başlayarak her iki toplumda ayrı ayrı gelişmekte olan idarî hukuk kurallarını koruyacak ve sonradan belirlenen hukuk normlarını hayata geçirecek yapıda olacaktır. Hâl böyle olunca Federal Anayasa, bazı konuları merkezî yönetimin yetki alanı dışında tutarak, her toplumun ayrı ayrı seçtiği *Toplum Meclislerine* yasa yapma ve karar alma yetkisi tanıyacaktır. Buna göre merkezî yönetime karşı bir tür "özerkliğe" (Vural, 1996: 144) sahip alan *Toplum Meclisleri*, *din*, *eğitim*, *öğretim*, *kültür*, *spor* ve *hayır işleriyle* ilgili alanlarda, anayasanın belirlediği sınırlar içinde, bu yetkilerini kullanacaklardır. Bunun yanı sıra bu meclisler, kişisel statü ve dinî konularla ilgili hukuk davalarına bakacak mahkemelerin oluşturulması ve sorumluluğu altında bulunan kuruluşların gereksinimlerinin karşılanması için kendi toplum üyelerine *kişisel vergi* (Vural, 1996: 144) koyma yetkisine de sahip olacaklardır.

Yine de *Toplum Meclislerine* tanınan bu yetkilerin, merkezî yönetimin karşısında güçlü toplum yönetimlerini ortaya çıkardığı söylenemez. Bunun başlıca nedeni toplum yönetimlerine tanınan yetkilerin, çok sınırlı olmasıdır. Örneğin *Toplum Meclislerine*, kendi toplum üyelerine *vergi koyma* yetkisi tanınırken, bu tür vergilerin, sadece merkezî bütçeden *Toplum Meclislerine* ayrılan ödeneklerin, giderleri karşılamadığı durumlarda toplanabileceği belirtilmiştir. Federal Anayasa, belediyelerin, toplum üyelerinin refah düzeyini artırmak amacıyla kurulan ve kanunlarla düzenlenen üretim ve tüketim kooperatiflerinin ve kredi kuruluşlarının *Toplum Meclisleri* tarafından denetleneceğini öngörmekle birlikte, aynı denetim yetkisini merkezî yönetime de tanımıştır. Dolayısıyla *Toplum Meclislerine*, nevi şahsına münhasır meclislerdir denebilir. Özellikle *Gali* ve *Annan plânlarında* buna benzer maddeler olsa da sistem, 1960 esaslarına göre belirlenecektir.

2. Toplum Meclisleri

Kıbrıs'taki *Toplum Meclisleri*, *yasama* yetkisinin yanı sıra, bazı konularda *yürütme* yetkisine de sahiptirler. Ama gerek *yasama*, gerekse *yürütme* alanında *Toplum Meclislerinin* sahip olduğu yetkiler, her iki toplumun ayrı ayrı egemenlik haklarının bulunduğu bir siyasal yapıya dönüşmemiştir. Örneğin, *Toplum Meclisleri*, kendilerine anayasanın tanıdığı herhangi bir yetkiyi kullanırken, yaptıkları yasaların ya da aldıkları kararların herhangi birinde, bunların ihlâl edilmesi ya da talimatlara riayetsizlik için hapis cezası ya da tutukluluk koyma yetkisine sahip değildir. Ayrıca *Toplum Meclislerine*, kendilerinin çıkardığı yasaları ve aldıkları kararları uygularken "zor kullanma" (Vural, 1996: 145) yetkisi de verilmemiştir. Zira Federal

Anayasa, bu yetkilerin federal devlet makamları, yani merkezî yönetim tarafından kullanılmasını öngörmektedir.

Aslında *Toplum Meclislerine* tanınan yetkilerin, anayasanın belirlediği sınırlar içinde kullanılacağı öngörülmesine rağmen, Rum Toplum Meclisi'nin yasa ve kararlarına karşı, sadece *Cumhurbaşkanı*, Türk Toplum Meclisi'nin yasa ve kararlarına karşı da sadece *Cumhurbaşkanı Yardımcısı*, Yüksek Anayasa Mahkemesi'ne, anayasaya uygunluk denetimi için başvurabileceklerdir.

Bundan hareketle BM tarafından ortaya atılan *Gali Fikirler Dizisi*'nde, bu meclislerin her iki federe devlet için önemli olduğu özellikle vurgulanmıştır. Buna göre her iki federe devlet, federal cumhuriyetin sahip olduğu güce ve işlevlere sahip olacağını (md. 18), her bir federe devletin, sadece bir toplum tarafından yönetileceğini (md. 19), buna ilâveten her bir federe devletin, federal anayasaya uygun olarak kendi yönetim şeklini belirleme hakkına sahip olacağını (md. 20), buna karşın federal hükûmetin, her iki federe devletin egemenliğine ve görevlerine müdahale edemeyeceğini (md. 21), ayrıca her bir federe devletin egemen bölgesindeki güvenlik, yasa ve yönetmelik ile adil yönetim, federal anayasaya uygun şekilde olacağını ve bunlardan doğacak sorumluluklarını kendilerine ait olacağını (md. 22) ve son olarak da her bir devlete ait *Toplum Meclisi*'nin gücü, yaptırım işlevleri ve yapısı, yukarıda belirtilen yol gösterici ilkelere ve bütünlüklü çerçeve kurallarına uygun olacağı ifade edilmiştir (Set of Ideas, 1992; SİSAV, 1993: 2). Zaten federal yetki ve görevler, federal hükümet veya '*federe devletler*' tarafından, anlaşmalara uygun olmak kaydıyla, seçilen delegasyonlar aracılığıyla yürütüleceklerdir.

Özellikle Kıbrıs Türk toplumunun idaresindeki federe devlet, Federal Cumhuriyetin kurulmasından sonra ortaya çıkması beklenen olumsuz ekonomik etkilerden korunmak ve buna dair birtakım özel önlemler almakta yetkili olacaktır. Ayrıca her federe devlet, federal vergiye ilâveten, kendi vergi sistemlerini oluşturabilecek, bu sistemi işletebilecek, kendi ekonomik amaç ve ihtiyaçlarına uygun olarak vergi oranlarını tayin edebilecektir (md. 89). Buna ilâveten geçiş dönemi boyunca her bir tarafın iç işlerine ait günlük yönetim düzenlemeleri, *Bütünlüklü Çerçeve Anlaşması*'nin şartları ile değiştirilmediği sürece devam edecektir. Ayrıca Kıbrıs'ın bütününe etkileyen uluslararası ticaret ve turizm gibi konularda, aynı prensipler uygulanabilecektir. Bu amaçla, her iki toplum tarafından geçici prosedürlerin uygulanması da kabul edilecektir (md. 96). Bunun dışında her iki kesimde de yürürlükte olan hükümler, yönetmelikler, tüzükler, sözleşmeler ve kanunlar, *Bütünlüklü Çerçeve Anlaşması*'na uygun olduğu sürece yürürlükte kalabilecektir (md. 98). Son olarak ise her toplum, kendi "*Federe Devlet Anayasası*" ve "*Seçim Kanunu*'nu", Federal Anayasaya ve Seçim Kanunu'na uygun olarak hazırlayacak ve kendi federe devlet yönetimini, buna göre düzenleyecektir (Set of Ideas, 1992; Akpınar, 1992: 2).

Hiç kuşku yok ki, federal devlet anayasasının oluşturulması, federe devletin yönetimi ve yeni esaslara göre düzenlenmesi, Federal Cumhuriyetin kurulmasıyla eş zamanlı olacaktır. Aynı zamanda federal devletin bütün yetkileri, merkezî devletle üye devletler arasında bölünecektir. Esas itibarıyla *dışişleri* ile ilgili yetkiler merkezî devletçe kullanılırken, *iç işlere* ait yetkiler ise merkezî devletle üye devletler arasında paylaşılacaktır. Fakat bu konu ile ilgili olarak taraflar arasında derin görüş ayrılıkları vardır. Örneğin Türklere göre *merkezî devlet*, anayasanın kendisine

tanıdığı tercih hakkını ve yetkisini, ihtiyarî yetkiyi kullanarak üye devletlerin çıkarına genişletebilecektir. Hatta bu yetkinin genişletilmesi, federe devletlerin idarî bölümler hâline dönüşmesine yol açabilecektir. Gerçekten de federal anayasa, üye devletlerin yetkilerini kısıtlayacak hüviyettir. Zira federe devletin, yani üye devletin uluslararası anlaşma akdetme, elçi gönderme ve kabul etme gibi hakları yoktur (Eroğlu, 1975: 254). Uluslararası sorunluluk, münhasıran federal devlete aittir. Zaten federal devlette, merkezî devletin üye devletlere karşın üstünlüğü belirgin niteliktedir.

Ancak *anti-federalist* görüşü savunan Türklere göre Rumlar, Kıbrıs'taki federal devlet düzeninden her zaman için yararlanacaklar ve Federal Anayasa'yı ihlâl etme ve değiştirme eğilimini göstereceklerdir. Bu yüzden federal devlet düzeni, güven verici bir sistem değildir. Hatta onlara göre Kıbrıs'taki bu yeni düzenin, siyasî bakımdan huzur ve refahı sağlayamayacağı pek açıktır.

Bundan hareketle Kıbrıslı Türkler, federal devletin devamlılığı hâlinde, sade bir tespitten ibaret olan hukukî formüllerin, merkezden yönetim ile yerinden yönetim arasında politik bakımdan denge sağlayarak süreklilik arz edeceğini ve federal devletin bağımlı kuvvetlendireceğini iddia etmektedirler. Böylece federal devletin kendine has iradesi, zamanla yerel yönetime üstünlük sağlayacaktır. Aslında bu devamlılık hâli, federal devlet lehine toplumların hislerini geliştirecek, her iki taraftaki elitler yavaş yavaş imtiyazlarını kaybedecek ve sonuç olarak Kıbrıs'taki federe devletler, otonomi durumlarını federal devlet lehine değiştireceklerdir (Eroğlu, 1975: 262). Yani Kıbrıslı Türklere göre Kıbrıs'ın yeni statüsü düzenlenirken ve federal devlet statüsü, başlangıçta refah ve güvence sağlarken, zamanla bu refah ve güvence yetersiz hâle gelebilecektir. Ne var ki bunları gidermekle görevli *Toplum Meclislerinin*, gerek irade gerekse yetki bağlamında yeterli olamayacağı ortadadır.

Hâl böyle olunca Türk yönetimi, Kıbrıs'ta yasama veya yürütme gücünü uygulayacak herhangi bir merkezî otoritenin bulunmadığını iddia etmektedir. Dolayısıyla merkezî gücü oluşturmak için ilk yapılacak şey, her iki tarafın elinde bulunduracağı otoriteye işlerlik kazandırmaktır. Daha sonra merkezî otoriteye bu gücün devredilebileceği görüşünü ileri süren Türkler, aslında federal bir sistemi önermektedirler. *Konsollu demokrasi* (Consociational Democracy) (Denker, 2001: 56) olarak da ifade edilebilecek bu sistem, kendi iç işlerinde bağımsız, fakat ülkenin dış temsilinde ortak federal bir hükümete dayanan ve bugün dünyanın birçok ülkesinde, dil, inanç ve kültür açısından birbirinden farklılığa sahip insanlardan oluşan, yönetimlerde veya tamamen karşılıklı anlayışa dayanan devletlerde uygulamaktadır. Hatta bu isteklerini bir adım daha ileri götüren Türkler, federasyonu oluşturan her bir devletin, birbirlerine *özdeş* yapıda olduğunu ve her iki halkın federal anayasanın kontrolü altında kendi bölgelerinde birer *egemen varlık* olarak yaşamaları gerektiğini ileri sürmektedirler (Necatigil, 1998: 376). Zaten Federal Anayasa taslaklarında da açıkça ifade edildiği gibi, her bir federe cumhuriyet, uluslararası alanda temsil yeterliliğine sahip olacaktır. Ayrıca federasyonun toprak alanı, Kıbrıslı Türklerle Rumlara ait olan arazilerden oluşacak ve her iki federal cumhuriyetin sınırları, Federal Anayasada da aynen ifade edilecektir. Aslında Türklere göre bütün bunlar, günümüzdeki federal anayasalarda olması gereken şeylerdir. Özellikle Kıbrıslı Türkler federe cumhuriyetlerden her birinin, federal sistem içindeki hakları o denli geniş olmasını istemektedirler ki, üçüncü devletlerle anlaşma yapmak dahil birçok ayrıcalığın olmasını savunmaktadırlar. Hatta federe

cumhuriyetler, bir başka devletle doğrudan ilişki kurabilir veya bu ilişkiyi geliştirebilirlerdi. Örneğin bu hak, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Anayasasının Temel İlkelerinden 32. maddesinde (Necatigil, 1998: 380) de yer almaktadır. Bunun dışında İsviçre Anayasasının 9. maddesi (Necatigil, 1998: 380), SSCB Anayasasının 1 Şubat 1944 tarihinde değiştirilmiş şekli (Necatigil, 1998: 380) ile her bir cumhuriyete diğer devletlerle anlaşma yapmak da dahil, doğrudan ilişki kurma yetkisi vermiştir. Mesela Ukrayna SCB ile Beyaz Rusya SCB, SSCB'nin eski sistemine bağlı iken aynı zamanda BM'nin tam üyesiydiler. Dolayısıyla Kıbrıs federal anayasası için en uygun sistem Federal Devlet yetkilerinin ayrıntılı olarak düzenlenmesi ve bunun dışında kalanların federe devletlere ait olması gerekecektir (Sarıca-Teziç-Eskiyurt, 1975: 228; Fur-Devrin, 1942: 237). Başka bir deyişle buradaki karine, federal cumhuriyete tanınmış olan yetkilerin dışında kalanlar, federe devletlerin yetkisinde olmasıdır.

Hâlbuki Kıbrıslı Rumlar, federe devletlerin meclislerine ait yetkilerin, bu denli çok olmasını istememektedirler. Özellikle Rumlar, her bir federe devletin, Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yerel bir parçası olacağını (Dodd, 1998: 49) ve federe devletlerin, birçok konuda yasal karar alma veya verme yetkisi varsa da bunun egemenlik ilkesine sahip (Rees, 1956: 210) olduğu manasına gelmeyeceğini belirtmektedirler. Bunun için Rumların iki opsiyonlu önerisi bulunmaktadır.

Her şeyden önce varılacak anlaşmada, federal cumhuriyetle federe devletlerin yetki ve fonksiyonlarıyla ilgili birkaç liste hazırlanması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, federal devletin veya eyaletlerin sahip olacağı kurumlar ve kullanacakları yetkiler, ayrıntıları ile açıklanmalı ve bunlar, iki liste hâlinde taraflara sunulmalıdır (Necatigil, 1998: 380). İkinci olarak ise federal veya eyaletlerin kurumları ile kullanacakları yetki gücü, her iki tarafın mutabık kalınacağı bir yapıyla şekillendirilmelidir (Necatigil, 1998: 381). Bunun için de 3 ayrı liste hazırlanmalıdır.

Bu önerilerden de anlaşılıyor ki, Türk tarafı, yetkilerin ağırlıklı olarak federe devletlerde kalmasını, ortak oluşuma çok sınırlı yetkiler tanınmasını isterken, Rum tarafı ise Federal Hükümeti mümkün olduğunca güçlü kılınmaktan yanadır (İsmail, 1998: 433). Bir başka deyişle Kıbrıslı Rumlar, kurucu devletlere maksimum otonomi sağlanmasını veya bu devletlerin, kendi güvenlik ve yasal düzenlerinden sorumlu olmasını istememektedirler (Alkan, 2001: 14). Fakat Kıbrıslı Türkler, 1975'ten beri iki toplumlu ve iki bölgeyi bir federasyonu savunmaktadırlar (Dodd, 1998: 34). Yani Türkler, kurulacak federasyonda merkezî hükümet dışında kendi federe devletlerinin de *tam egemen güce* (Dodd, 1998: 34; Özçelik, 2001: 12) sahip olmasını arzulamaktadırlar. Çünkü Türklere göre her federe devlet, federasyonun egemenliği ile sınırlandırılmadığı ölçüde egemendir (SİSAV, 1993: 12). Kaldı ki egemenliği siyasal açıdan iki eşit kişilikten kaynaklanan ve iki toplumlu-iki kesimli federal bir Cumhuriyetin, ancak bu şekilde kurulabileceği savunmaktadırlar. Böylece eşit iki federe devletten her biri kendi kararlarından bir bölümünü, serbest rızası ile Federal Hükümete aktarmış olacaklardır.

Bundan hareketle federe devletlerin, federal dış politikaya uygun olmak kaydıyla, kendi yetkilerine giren konularda, yabancı devletlerle anlaşma yapması mümkün olabilecektir (SİSAV, 1993: 13). Zaten *Gali plânında* da federe devletlerin kendi yetki alanına giren konularda, başka ülkelerle anlaşma yapma hakkının olması savunulmaktadır (md. 8). Aslında bu durum, 1960 anayasasında da Fikirler

Dizisi'nde de böyledir. Annan plânında ise durum tam anlamıyla açık olmasa da satır arasında bunun böyle olduğu anlaşılmaktadır.

Rum tarafı ise federe devletlerin yapacağı anlaşmaların, merkezî devletin onayına bağlı olmasını savunmaktadır (İsmail, 1998: 250). Hâlbuki *Fikirler Dizisi*'nde federal hükümet, sadece anayasada belirtilen yetkileri kullanabilecektir. Her şeyden önce *federe devletler*, eşit statüdedirler ve temel anayasanın koyduğu sınırlar içerisinde ve Federal Anayasa'nın ortak devlet hükümetine vermediği yetkileri, egemence kullanabileceklerdir. Federe devletler, birbirleriyle ve ortak devlet ile işbirliği anlaşmaları imzalayabilecekler ve birbirlerinin yetkilerine ve işlevlerine müdahale edemeyecek olan ortak federal devlet ile federe devletlerin temel anayasasına aykırı düşen herhangi bir yasayı *geçersiz* (Efegil, 2003: 25) sayacaklardır. Ancak federe devletler, anayasal sınırlar çerçevesinde, anayasanın federal devlete vermediği tüm yetki ve işlevleri, kendi bölge sınırları içerisinde egemence kullanacakları yetkilere sahip olacaklardır. Ancak federal devletin temel anayasası, federe devletlerin anayasalarından üstün olacaktır. Buna karşın federal devlet, federe devletlerin güç ve işlevlerine tam saygı gösterecek ve hiçbir şekilde müdahale etmeyecektir. Zaten bu yönü ile *Gali* ve *Annan plânları*, federe devletlerin, diğer devletler ile ticarî ve kültürel anlaşmalar imzalamasına onay vermektedirler. Ancak Türk tarafının istediği gibi federe devlet yönetiminin bir başka devletle siyasî anlaşmalar imzalamasına imkân vermemektedir. Halbuki federe devletlerin, yetki dahilindeki siyasal haklarının kullanımı, *kendi egemen bölgesinde uygulanmak kaydı ile izin verilebilirdi*.

Bütün bunlardan hareketle denebilir ki, gerek Türkler, gerekse Rumlar şimdiye kadar ortaya çıkan çözüm formüllerinin hiçbirini, samimi olarak benimsememişlerdir. Aslında anlaşma sağlanamaması, formüllerin eksikliğinden değil, tarafların aynı çatı altında *birleşmek* istememesinden kaynaklanmaktadır.

Özellikle Türk tarafı, 1974 öncesine dönüş yapan ve halkını ikinci sınıf vatandaş durumuna indirecek bir siyasî formüle '*evet*' demek istememektedir. Ayrıca BM'nin tek devlet olarak tanımladığı Rum yönetimine entegre olmaya, Kıbrıs'ı iki toplumluluğa ve iki kesimliliğe dönüştürmeyen anlayışa ve devlet başkanlığıyla hükümeti adil bir şekilde paylaştıramayacak bir sisteme razı olmamaktadır (Deliceirnak, 1993: 242). Dolayısıyla tarafların belli bir pota içinde uzlaşabilmesi için toplumların kendi içindeki kültürel, sosyal, dinî ve tarihî haklarını korumak ve geliştirmek için yeni bir sistemin kurulması gerekmektedir. Bu sistemin en belirgin özelliği ise *Toplum Meclislerinin* siyasal statüsünün ne olacağıdır. Çünkü bu meclisler, toplumların kendi iç egemenlikleri ile federal devlet yetkilerinin dengelenmesi açısından oldukça önemlidir. Buna göre *Toplum Meclislerinde* bulunması gereken özellikler aşağıdaki gibidir.

3. Toplum Meclislerinin Görev ve Yetkileri

Özellikle Rum ve Türk toplumlarının her biri, kendi üyeleri arasından, Federal Anayasa hükümleri uyarınca ve kendisine ayrılmış bulunan yetkilere sahip olacak bir *Toplum Meclisi* seçecektir. Bundan hareketle *Toplum Meclisleri*, kendi toplumları bakımından Federal Anayasa'nın sınırları içinde ve aşağıdaki konularda yürütme kuvvetini kullanma yetkisine sahip olacaklardır:

1. Bütün dinî konular.
2. Bütün eğitim, kültür ve öğretim konuları.

3. Ahvâli şahsiye konuları.
4. Ahvâli şahsiye ve dinî konular ile ilgili hukuk davalarına bakacak mahkemelerin oluşumu ve dereceleri.
5. Kendi toplumlarının refahını arttırmak gayesi ile kurulan hayır ve spor tesisleri, teşekkülleri ve dernekleri gibi münhasıran topluma ait mahiyette menfaat ve müesseseler ile ilgili konular.
6. Kendi ihtiyaçlarını ve murakabeleri altında bulunan teşekküllerin ve müesseselerin ihtiyaçlarını karşılamak için toplumlar, kendi üyelerine karşı şahsî vergiler ve resimler koymak.
7. Bir *Toplum Meclisi*'nin, münhasıran kendi toplum üyelerinden müteşekkil belediyelerce takip olunan gayelerin tahakkuk ettirilmesini mümkün kılmak için belediyelere ait kanunların sınırları içinde tüzükler veya yönetmelikler şeklinde munzam mevzuatı gerektiren konularda bildirimde bulunmak.
8. Kendilerine Federal Anayasa ile verilen, üretim ve tüketim kooperatiflerini ve kredi müesseselerini murakabe etme ve münhasıran kendi toplumlarından müteşekkil belediyelere görevlerinde nezaret yetkilerini kullanmaları ile ilgili konular, yetki sahasında olacaktır (Ersoy, 1989: 83-84; Deliceirmek, 1999: 147):

Ancak bununla ilgili olarak:

1. Bir *Toplum Meclisi* tarafından yapılacak olan herhangi bir toplum kanunu, tüzük ve yönetmelik veya alınacak herhangi bir karar, doğrudan doğruya veya dolayısıyla, üretim ve tüketim kooperatiflerini ve kredi müesseselerini düzenleyen veya belediyelere ait herhangi bir kanuna aykırı veya onunla uyumsuz durumda olmamalıdır.
2. Ayrıca bu hükümlerin hiçbiri bir *Toplum Meclisi*'ne verilen yetkilerin kullanılması ile ilgili herhangi bir konuda *Temsilciler Meclisi*'nde olduğu gibi kanun yapma şeklinde tefsir edilmeyecektir.
3. Bununla birlikte Federal Anayasa tarafından açıkça gösterilen yetkiler dışında kalan diğer konular yetki alanına dahil edilemeyecektir.

Ancak *Temsilciler Meclisi*'nin vergi koyma yetkisini, herhangi bir şekilde tahdit edecek konumda olmamalıdır. Buna ilâveten *Toplum Meclisi*'nin, kendisine verilen yetkiyi kullanmak sureti ile yapacağı herhangi bir kanun veya alacağı herhangi bir karar, hiçbir suretle, Federal Cumhuriyet'in güvenliğine veya Federal Anayasanın amme düzenine, selâmetine, sağlığına, ahlâkî yararına (Deliceirmek, 1999: 148) veya herhangi bir şahsa sağlanan temel hak ve hürriyetine aykırı hiçbir hüküm içermeyecektir.

Bunun dışında *Toplum Meclislerinin* toplantıları aleni olurken, müzakerelerinin zabitleri mutlaka yayımlanmalıdır. Ama her bir *Toplum Meclisi*, gerekli görürse, üye sayısı toplamının üçte ikisinin ekseriyeti ile vereceği bir karar üzerine gizli toplantılar da yapabilmelidir.

Rum veya Türk *Toplum Meclisi* tarafından kabul edilen kanun veya kararlar, toplumlarına mensup Cumhurbaşkanı veya Cumhurbaşkanı Yardımcısına ulaşmasından itibaren en geç on beş gün içinde imzalandıktan sonra Federal Cumhuriyetin Resmi Gazetesinde yayımlanmalıdırlar. Buna ilâveten bir *Toplum kanunu*, başka bir tarih ifade edilmedikçe, Federal Cumhuriyet'in Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmelidir.

Cumhurbaşkanı, Rum Toplum Meclisi'nin ve *Cumhurbaşkan Yardımcı*, Türk Toplum Meclisi'nin kabul ettiği herhangi bir kanun veya kararı, alınmalarından itibaren on beş gün içinde, tekrar incelenmesi için ilgili Meclise iade edebilecek, ancak ilgili *Toplum Meclisi* kendisine iade edilen kanunda veya kararda aynen ısrar etmesi hâlinde, *Cumhurbaşkanı* veya *Cumhurbaşkanı Yardımcısı*, federal anayasa hükümlerine uygun olarak bu kanun veya kararı imzalayıp yayımlayacaktır.

Ayrıca bir *Toplum Meclisi üyesi*, Mecliste yaptığı her türlü demeç veya oylamalardan dolayı hukukî veya cezaî takibata tâbi tutulmayacaktır. Buna ilâveten bir *Toplum Meclisi üyesi*, üyelik sıfatı devam ettikçe, Yüksek Mahkeme'nin müsaadesi olmaksızın, takip olunmayacak, yakalanamayacak veya hapis edilemeyecektir. Ancak beş yıl veya daha fazla hapis ile cezalandırılabilen bir suç işlemesi hâlinde veya suçüstü yakalandığı takdirde, bu iznin alınmasına lüzum olmayacaktır. Bu hâldeyken yetkili makam tarafından derhal haberdar edilecek olan Yüksek Mahkeme, ilgilinin, üyelik süresince, takibinin veya tutukluluğunun devamına müsaade edip etmeyeceğini kararlaştıracaktır. Yüksek Mahkeme, bir *Toplum Meclisi* üyesinin takip edilmesine müsaade etmezse, bu üyenin bu suretle takip edilemediği süre, bahis konusu suçun zaman aşımı bakımından nazara alınmayacaktır.

Kaldı ki, Yüksek Mahkeme, bir *Toplum Meclisi* üyesine yetkili bir mahkeme tarafından verilen bir hapis cezası hükmünün infazına müsaade etmezse, bu hükmün infazı, üyelik sıfatı sona erinceye kadar tehir edilecektir.

Bunun dışında *Toplum Meclisi* üyeliği, aşağıdaki hâllerde görevini bırakmış sayılacaktır:

1. Ölüm ile
2. Yazılı istifa ile
3. Yasa ile gösterilen hâllerden, herhangi birinin vukuu veya Cumhuriyet vatandaşlığı sıfatının kaybı veya ilgili toplumun seçim listesine seçmen olarak kaydedilme vasfını kaybetmekle *Toplum Meclisi* üyeliğinden ayrılacaktır (Deliceirmek, 1999: 168).

Rum ve Türk toplumlarından her biri, kendi toplumlarına ait bulunan eğitim, kültür, spor ve hayır müesseseleri için, Yunan veya Türk Hükümetlerinden malî yardım alma hakkına sahip olurken, toplumlardan her biri, kendi müesseselerinin faaliyeti için yeterli sayıda öğretmen, öğretim üyesi, AB uzmanı veya din adamına sahip olmadığı kanaatinde ise ilgili toplum, ihtiyaçlarını karşılamak için Yunan veya Türk Hükümetlerinden “*tamamen lüzumu kadar*” (Deliceirmek, 1999: 169) sağlayabilecekleri personeli temin ve istihdam etmek hakkına sahip olacaktır.

Buna karşın Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi, Mukaddes Kurallara ve yürürlükte olan mevzuatına uygun olarak kendi iç işlerinin ve mallarının düzenlenmesi ve yürütülmesi ile ilgili münhasır hakkına sahip olmaya devam edecek ve Rum Toplum Meclisi bu hakka aykırı hareket edemeyecektir. Bundan hareketle Kıbrıslı Türklerin vakıf müessesesi ve Ahkâmül Evkâf, Federal Anayasada da tanımlanmalı, vakıflara veya herhangi bir dinî müesseseye ait mallarla ilgili bütün konular, *Türk Toplum Meclisi*'nce çıkarılan kanun veya nizamnamelere göre yönetilecektir. Buna göre ve bunlar gereğince idare olunacak ve hiçbir teşriî, icraî veya herhangi bir muamele, bahis konusu Ahkâmül Evkâfî ve *Türk Toplum Meclisi*'nin bahis konusu kanunlarını ve nizamnamelerini ihlâl edemeyecek veya onlara üstün gelemeyecektir. Ayrıca

Federal Kıbrıs Anayasasının yürürlüğe girdiği tarihten hemen önce, yürürlükte olan *KKTC* ve *Kıbrıs Cumhuriyeti kanunlarına* uygun olarak sahip olduğu dinî konular ile ilgili herhangi bir hakkın, Federal Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte ve ondan sonra da sahip olmaya devam edeceği garanti altına alınacaktır.

Bunun dışında Federal Anayasa'nın hükümleri mahfuz kalmak şartı ile Rum Ortodoks Kilisesi veya dinî bir grup üyelerinin nişanlılık, evlenme, boşanma, evliliğin butlanı, ayrılık veya evlilik haklarının iadesine veya mahkeme kararı ile yapılan nesep tashihinden veya evlât edinmeden başka aile münasebetlerine dair herhangi bir konuya (Deliceirmak, 1999: 172), Federal Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte ve ondan sonra, Rum Ortodoks Kilisesinin veya bahis konusu dinî grubun nizamı veya kanunu uygulanacak ve buna Kilisenin bir mahkemesi bakacaktır. Hâl böyle olunca hiçbir *Toplum Meclisi*, bu kanuna aykırı hareket edemeyecektir. Bundan hareketle bahis konusu mahkemenin herhangi bir karar veya emrinin infazı önlenemeyecektir.

Gerçekten de Yüksek Anayasa Mahkemesi, Temsilciler Meclisi ile *Toplum Meclisleri* veya herhangi bir *Toplum Meclisi* arasında veya Cumhuriyet organları veya Cumhuriyet dahilindeki makamlar arasında kuvvet veya yetki uyuşmazlığına veya itirazlarına dair herhangi bir konu ile ilgili olarak yapılan bir müracaat hakkında kesin olarak karar vermesi, kaza yetkisinde olacaktır. Ancak bu durumun hiçbir hükmü, Cumhuriyet dahilindeki mahkemeler veya adlî makamlar arasındaki herhangi bir uyuşmazlığa veya itirazlara karşı uygulanacak değildir. Zira bu uyuşmazlık veya itirazlar, Yüksek Mahkeme tarafından da karara bağlanacak yapıda olacaktır.

Bununla birlikte *Rum Toplum Meclisinin* herhangi bir kanun veya kararı hakkında *Cumhurbaşkanı* ve *Türk Toplum Meclisinin* herhangi bir kanun veya kararı hakkında *Cumhurbaşkanı Yardımcısı*, böyle bir kanun veya kararın yayımlanmasından evvel herhangi bir zamanda, mezkûr kanunun, kararın veya herhangi bir hükmünün Federal Anayasa'nın herhangi bir hükmüne aykırı veya ona uygun olup olmadığı meselesini, Yüksek Anayasa Mahkemesi'ne mütalaasını vermek üzere yollayabilecektir.

Yüksek Anayasa Mahkemesi, kendisine yollanan her meseleyi inceleyerek, *Cumhurbaşkanı* veya *Cumhurbaşkanı Yardımcısı* namına ve ilgili *Toplum Meclisi* namına ileri sürülen iddiaları dinledikten sonra, mezkûr mesele hakkında mütalaasını vererek, bunu, *Cumhurbaşkanına* veya *Cumhurbaşkanı Yardımcısına* ve ilgili *Toplum Meclisi*'ne tebliğ edecektir (Deliceirmak, 1999: 215). Ayrıca Yüksek Anayasa Mahkemesi, herhangi bir *Toplum Meclisi*'nin üye seçimleri ile ilgili olarak seçim kanunu hükümleri gereğince yapılacak herhangi bir seçim itirazı hakkında kesin karar verecek ve münhasıran kaza yetkisine sahip olan tek kuruluş olacaktır.

Bunun dışında davalar, *Toplum Meclislerine* ayrılan kültürel ve dinî konular ile ilgili hukuk davaları hususunda kazaî kuvvet, Federal Anayasa hükümleri gereğince yapılan bir toplum kanununda gösterilen mahkemeler tarafından kullanılabilir. Hâl böyleyken bir *Toplum Meclisi* tarafından, hangi tarzda olursa olsun, sağlanan veya tahsil edilen bütün gelirler ve paralar, *Konsolide Fon'a* (Deliceirmak, 1999: 246) aktarılacaktır. Kaldı ki bu fonun, *Toplum Meclisinin* uhdesinde olmasına özen gösterilecektir.

Aslında *Toplum Meclislerinden* birisinin, herhangi bir kanunu veya kararı ve Federal Cumhuriyet dahilinde icra kuvvetini kullanan veya herhangi bir idarî görevde bulunan makamın veya şahsın, herhangi bir kararı, Federal Anayasa hükümlerinden birine aykırı veya uyuşmaz bir tutum takınmamalıdır.

Ferdi olarak ise, Federal Anayasa gereğince bir *Toplum Meclisi*'nin yetkisine giren bir şahıs, arzu ettiği takdirde haklardan feragat ederek, bahis konusu *Toplum Meclisi*'nin hizmetine girmeyi tercih edebilmeli ve bu takdirde bu şahıs, Federal Anayasa yürürlüğe girdiği tarihten hemen önceki kanuna göre, bu tarihten önceki hizmet süresi için, yalnız bu süre veya bu süreye ilâve edilecek bahis konusu *Toplum Meclisi*'nin hizmetindeki herhangi bir hizmet süresi ile birlikte olan hizmet süresi için mezkûr kanun gereğince almaya haklı olduğu herhangi bir emeklilik maaşı, ikramiyesi veya diğer benzeri hakları, Federal Cumhuriyet'ten alma hakkına sahip olmalıdır (Deliceirmak, 1999: 284).

Ayrıca federal devlet kurulduktan sonra ilk *Toplum Meclislerinin* görev süresi, Federal Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte itibaren başlamalıdır. Aslında Federal Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten hemen önce Federal Anayasa hükümleriyle veya gereğince *Toplum Meclislerinin* yetkisine giren herhangi bir okul, diğer teşekkül veya müessese için ve adına veya bunlar için emaneten, daha önceki Kıbrıs Cumhuriyeti ve KKTC hükümetlerinin veya herhangi bir şahsın veya teşekkülün uhdesinde bulunan, elinde olan veya adına kayıtlı bulunan herhangi bir menkul veya gayrimenkul, mal veya bunun üzerindeki herhangi bir hak veya menfaat (Deliceirmak, 1999: 291), Federal Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, ilgili *Toplum Meclisi*'nin ilgili kanunu ile gösterilen şahsın, teşekkülün veya makamın, bahis konusu toplum kanununun koyabileceği kayıt ve şartlar gereğince, uhdesine geçirilip tasarrufuna verilebilmelidir. Ancak bahis konusu kanun, mevzu edilen malın *Toplum Meclisi*'nin kendi uhdesine geçmesi veya kendi eline verilmesi hakkında herhangi bir hüküm koymamalıdır. Fakat bu hüküm, herhangi bir eğitim maksadı ile ilgili, mutemet veya mütevelliler tarafından idare olunan ölüme bağlı bir tasarrufla yapılan bir teberrüye veya başka bir bağışa veya herhangi bir vakfa da uygulanmamalıdır. Buna rağmen iki toplumun herhangi birinin Federal Anayasa hükümleri gereğince haklarını hiçbir suretle tahdit eder şekilde yorumlanmamasına özen göstermelidir.

Bunun dışında ilköğretim, Rum ve Türk *Toplum Meclislerince* ayrı ayrı denetlenen okullarında yapılacaktır. Ayrıca ilköğretim, ilgili toplum kanunlarınca tespit edilecek ve gerekli şartlara göre temin edilecektir (Deliceirmak, 1999: 59). Hatta kültür ve sanat konularında federe devletler, ortak devletten bağımsız ve onayına gerek duymadan, üçüncü ülkelerle ilişkiler kurabilecekler ve anlaşmalar yapabileceklerdir (Kıbrıs Plânı Hazır, 2002: 11). Bundan hareketle federe devletler, kendi millî kültürlerini koruyan önlemler alabileceklerdir. Çünkü toplum hayatının temeli, *millî kültürdür* (Ergin, 1988: 296). Aslında millet, *kültür birliği* demek olduğundan, Kıbrıs'taki millî toplumlar¹ da millî kültürlerine dayalı olmalıdırlar.

¹ Bu konuda, özellikle Kıbrıslı Rumlar açısından ada Türklerine karşı, 'ötekinin' millî kimliğini reddetmenin önemli rolü vardır (Kalotykhos, 1998-1999: 57 pp.; Heraclides, 1998-1999: 97-98 pp.). Aslında Kıbrıslı Rumların Türk kimliğini tanınamazlığı ile ilgili çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Bunlar sırası ile şu şekilde ifade edilebilir:

– 1963'ten sonra Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rumların tekeline kalması (Kıbrıs Türkleri'ne göre "gasp edilmesi" ya da "işgalî") ve Kıbrıs Türk yönetiminin "yasa dışı" ve "sözde devlet" olarak nitelenmesi,

Dolayısıyla millî kültürü koruyan, geliştiren, yücelten ve millî hayatın bu ortam içinde sürüp gitmesini sağlamak gerekmektedir.

Bunun için de her iki taraf *Toplum Meclisleri* aracılığı ile şunları yapmalıdırlar:

1. Millî kültür çevresi, dünya kültürünün bir bölümüdür (Millî Kültür Unsurlarımız... 1990: xv). Bu yüzden dünya ve millî kültür çevrelerinde etkin araştırmalar yapılmalı ve millî kültür çevresinin ilişkide olduğu, etkilediği veya etkisi altında kaldığı diğer kültür çevreleri incelenmeli ve tanınmalıdır. Aslında bu araştırma, Kıbrıs'taki toplumların bugünkü kültür durumunu ve hedeflerini tespit etmek için gerekli ilk çalışma olacaktır².
2. Toplumların millî kültür politikaları, millî kültürlerinin evrensel kültür içerisinde yer almasını sağlayacak hedefleri ihtiva etmelidir.

-
- Kıbrıslı Türklerin ayrı bir halk olarak değil, aksine bir “toplum” olarak tanınması,
 - Kıbrıslı Türklerin “azınlık” dışında başka bir şey olmadığı, “toplum” anlayışının da “dıştan” empoze edildiği ve çıkmazın aslında en önemli nedenlerinden birinin bu olduğu tezinin savunulması,
 - Kıbrıslı Türklerin siyasal yönden aslında *yok* sayılması gerektiği ve Türkiye'nin piyonu ya da toplum liderinin (Denktaş) Ankara'nın kuklası olduğunun savunulması,
 - Kıbrıslı Türklerin değil, aslında Türklerin söz konusu olduğunun belirtilmesi (Trigiörgê, 1998-1999: 90.pp.).
 - Aslında “Kıbrıslı” olarak yalnızca Rumların algılanması oldukça tipik bir anlayıştır. “Kıbrıslı”, “Kıbrıs”, “Kıbrıs'ın hakları” gibi kelimeler ve kavramlar, sanki Kıbrıslı Türkler hiç yokmuş ve hiç olmamış gibi, salt Rumları nitelemektedirler. Bunun sonucunda Kıbrıslı Türkler toplum kimlikleri açısından şiddetli bir güvensizlik hissetmektedirler. Özellikle Rumların bu davranışı ve Enosis konusunda gösterdikleri tutku, Kıbrıslı Türkler için “var oluşçu” (Kizilgiourek, 1999: 99.pp.; Kizilgiourek, 1998-1999: 79.pp.) bir tehdit oluşturmaktadır.
 - Gerçi Kıbrıslı bir Türk olan Mehmet Yaşın, ‘kimliksizlik’ duygusunu Türkiye'nin Kıbrıslı Türklerle karşı tutumuna dayandırmaktaysa (Yasin, 1990: 42, 47) da Kıbrıslı Türklerin, ayrı bir halk ya da toplum olarak “var olmadıkları” yolunda en ufak bir imada, sert tepkilerle ve alınganlıklarla cevap verdikleri bilinmektedir (Heraclides, 2002: 280). Aslında bütün bunların pratik sonucu, Rumlar için gerçek muhatapın Kıbrıslı Türklerin değil, Ankara'nın sayılmasıdır. Bunun gerçek ifadesi, Türk kuvvetlerinin adadan ayrılmasıyla, çözümün mucize kabilinden bulunacağı yolundaki bilinen tezleridir. Fakat şu bir gerçek ki var olan zorlukların ötesinde bir arada yaşamaktan, kısmen ya da tamamen bölünmeye kadar herhangi bir çözüm, yalnızca tarafların temel ihtiyaçlarını karşılayabildiği sürece kalıcı olabilecektir. Bu ihtiyaçların başında uzun yıllar klostrofobi (kapalı yer korkusu) içinde yaşamış olan her iki toplumun güvenliğidir. Ne var ki Kıbrıs'taki toplumlar fiziki ve kültürel varlıkları ve sırf bu yüzden toplumların tarihten gelen kimlikleri, ekonomik gelişmeleri, kendilerine göre refahları ve etkili siyasal katılımları mevcuttur (Burton, 1972: 185.pp.; Kitromilides, 1983: 78-79.pp.; Groom, 1986: 172. pp.; Fisher, 1992: 61-63.pp.; Mandell, 1992: 202-203.pp.; Ozay, 1992: 111-113.pp.). Bunların anahtarı, iki toplumlu bir Kıbrıs için *Kıbrıs Türk kimliğinin* tanınması ve Kıbrıslı Türklerin gerçekten eşit muhatap olarak kabulünden geçmektedir. Yani alışlagelen ifadeye göre resmen tanımış olmak, yasal “tanıma” (*recognition*) anlamına gelmeyen, tasviptir ki buna “kabullenim” (*acknowledgement*) de denebilir (Heraclides, 2002: 287).
 - Aslında Kıbrıslı Türkler, Batı Trakya'daki Türkleri gibi, yalnızca bir azınlık ya da Türkiye'nin piyonu olarak görüldükçe, kendilerini bu görüşe karşı varlıklarını kanıtlamaktan başka bir şey yapmayacaklardır. Bu da gösteriyor ki Rumların bu tavrı, Türkleri varlık olarak kendilerini ispat etmeye sevk etmektedir.
 - Acaba iki toplum karşılıklı olarak düşman olmayan ve birbirlerinin ortakları olarak gören, bir başka deyişle “ötekini” (Pesmazoglou, 2000: 212.pp.) hayal edebilirler miydi? Her iki tarafın da yararına olacak ortaklıkların kurulabileceği düşünebilir miydi? Aslında cevap, eğer “eğer” ise çözüm bulunabilirdi. Aksi takdirde istenilen çözüme ulaşmak mümkün değildir. Ancak çözüm bulunmazsa Rumları korkutan bir şey vardır. Özellikle Rumlar, çözümsüzlüğün kaçınılmaz olarak ‘taksime’ götürmesinden korkmaktadırlar. Antropolog Peter Loizos'un (1998: 47.pp.) vezir bir biçimde dile getirdiği gibi, “Ada ya tüm Kıbrıslıların, ya da hiçbir Kıbrısliya ait olmayacaktır”.
- ² Tarafların kendi arasında kültürel kimliklerine saygı göstereceği ve millî kimliklerini korunacağına dair bilgi için bkz... Nirun, 1991: 72-106; SİSAV, 1993: 1, 7; Mardin, 1995: 18; Mango, 1997: 122.pp.; Akkurt, 1997: 237; İsmail, 1998: 188, 341; Necatigil, 1998: 377.pp.; Cerrahoğlu, 1998: 217; Heraclides, 2002: 280-287; Akpınar, 1992: 2; *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, “Birleşmiş Milletler Çözüm Plânının Tam Metnini Açıkıyoruz”, Dosya: Gali Önerileri, Tarih: 1992, s. 2. *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, “1990 Yılında Sunulan 27 Sayfalık Türk Önerileri”, Dosya: Türk Önerileri, Tarih: 1990.

3. Ayrıca her iki toplumun millî kültür politikası, ekonomik ve sosyal politikalarıyla olan bütünlüğü, uyumu ve karşılıklı etkileşimi sağlanmalıdır.
4. Özellikle genç kuşak içinde sosyal düzeni oluşturan erdemler belirlenerek yaşatılmalıdır. Böylece toplumların millî kültürlerine dair davranış özellikleri de fertlerine aktarılmış olacaktır.
5. Kültürün gelişen bir canlılığa sahip olduğu dikkate alınarak, toplumların kültürel hedefleri açık olarak seçilmeli ve politikalara süreklilik ve hareketlilik sağlanmalıdır.
6. Kıbrıs'taki toplumların ve kişilerin, kendisi ve çevresi ile ilgili sorunlarını çözmeye yönelik bir gelişme içerisinde olması sağlanmalı ve kültürel çeşitliliğe tahammül edilmesi gerçekleştirilmelidir.
7. Özellikle adadaki Türk ve Rum kültürlerinin dış dünyaya, dış dünyanın kültür ürünleri de ada toplumlarına tanıtılmalıdır.
8. Ayrıca Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarına, daha sonra cereyan edecek olaylarla oluşacak çevreye, akılcı ve bilimsel zihniyetle yaklaşma alışkanlığı kazandırılmalıdır.

Bilindiği gibi 1960 rejiminde kültür konularındaki yetki, *Toplum Meclislerine* verilmiştir (Bozkurt, 1996: 50). Kaldı ki Anayasanın 87. maddesi (Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, 1960), *Toplum Meclislerinin* yetkili olduğu alanları belirtmektedir. Bu alanlardan birisi de kültürdür. *Türk Toplum Meclisi*, yaptığı Teşkilât Kanunu (Türk Cemaat Meclisi... 1960: 1) ile bir başkan ve beş üyeden oluşan bir *İcra Heyeti* (bir tür bakanlar kurulu); *Rum Toplum Meclisi* de Seçme ve İdare Heyeti Kanunu ile bir başkan, bir başkan yardımcısı ve beş üyeden oluşan bir *Seçme ve İdare Heyeti* (Bozkurt, 1996: 50) oluşturmuştur. Ayrıca her iki *Toplum Meclisi* de ilk kuruluşlarında birer Maarif Dairesi de kurmuşlardır. Fakat her iki toplumda da ayrı bir kültür birimi yoktur. Buna karşın 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda oluşturulan Türk ve Rum *Toplum Meclisleri*, kendi toplumlarının tüm eğitim, kültür ve dinî konuları ile aile hukuku konularında yasalar yapma yetkisi ile donatılmışlardır (Alasya, 1973: 214; Alasya, 1983: 2059). *Toplum Meclisleri* ayrıca kendi toplumlarından vergi toplamak ve kendi belediyeleri ile ilgili tüzük yapma yetkisine de sahiptirler (Kıbrıs'ta Yasama Faaliyetlerinin... 2001: 12). Bu yönü ile *Toplum Meclislerinin* en önemli özelliği, Anayasa ile kurumsallaştırılmış iki ayrı etnik Kıbrıs toplumunu temsil etmesidir (Ersoy, 1989: 83). Aslında bu hükümlerin önemi, *Toplum Meclislerinin* iki toplumun birbirleriyle olan siyasî bağılılığını ayrı ayrı tutmaya yardım ediyor olmasıdır. Üstelik bu özellik, *Toplum Meclisleri* çerçevesinde tüm konularda bağımsız yargı görevi verilmesiyle de daha da güçlendirilmiştir. Ayrıca *Toplum Meclislerine*, yargısal görevlerini yerine getirirken, ayrı toplum mahkemeleri kurma yetkisi (KCA madde 152/2) de verilmiştir.

Aslında daha sonraları Türklerin ortaya koyduğu belgede (6 Nisan 1989), mevcut siyasî durumla ilgili olarak kurulacak federal hükümete ne ölçüde haklar tanınacağı, müzakere yolu ile tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir (SİSAV, 1990: 47). Anlaşmazlık noktalarını asgariye indirebilmek için Federal Hükümetin başlangıçta kısıtlı yetkilerle donatılmasını ve bu itibarla, yetkilerin büyük kısmı federe devletlerin elinde olmasını öneren Türkler, federe devletler, başta kendi anavatanlarıyla veya herhangi bir devletle eğitim, spor, kültürel faaliyetleri, kredi ve borçlanma gibi alanlarda her türlü anlaşma yapma yetkisine sahip bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Buna karşın Rumlar ise görüşlerini aksettiren bir belgeyi 30 Ocak 1989 tarihinde sunmuşlardır. Bu belgede yer alan hususlara göre her toplum bir *eyaleti* idare edecek ve her iki eyalet de eşit statüye sahip olacaktır. Ayrıca eyaletlerin yetki ve görevlerinde çatışma ihtimali olmayacaktır. Ancak eyaletlerin yetki ve görevleri, Anayasa'da iki tarafın rızası ile tespit edilmiş olması esastır. Bu yüzden merkezî ve eyalet hükûmetleri, eyaletin kalkınması, ahalisinin refahı, eğitimi ve kültürünün korunması amacıyla yönelik olmak üzere geniş yasama, yürütme ve yargı yetkisi ile donatılacaklardır (SİSAV, 1990: 51).

Bunun üzerine BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar, 26 Şubat 1990 tarihinde hazırlanmış olduğu belgeyi taraflara sunmuştur. Buna göre Kıbrıs'taki iki halk, bir yandan federasyonun ortak siyasi çerçevesi içinde çıkarlarını bağdaştırırken, bir yandan da etnik ve kültürel karakter ve kimliklerini korumakta serbest olacağı garanti altına alınmıştır. Federasyonu oluşturan cumhuriyetler de bu amacı gerçekleştirebilmek için başlıca araçları olacaktır. Bu çerçevede kültürel, dinsel ve kişisel konularla ilgili mevzular, her iki cumhuriyetin kendi münhasır yetkisi altında kalmasına özen gösterilecektir³. Ayrıca kurucu cumhuriyetlerin her biri, kendi halkı tarafından yönetilirken, cumhuriyetlerin ayrı ayrı anayasaları ve buna tekabül eden *Toplum Meclisleri*⁴ gibi siyasi yapıları da olacaktır. Böylece federe devletler, kendi bölgelerinde, birey ve kurumları vergilendirme, sanayi ve ticareti düzenleme, toprak ve doğal kaynakları kontrol etme ve meslek ve iş kurulmasına izin verme⁵ konularında yetki sahibi olmaya devam edeceklerdir. Buna ilâveten federe devletler, kendi kontrolleri altında olan bölgede eğitim, kültür, teknik, ekonomik ve mali işbirliği anlaşmaları yapma ve bu anlaşmalar çerçevesinde dış temsiliyetleri⁶ olabilecekken, her iki tarafın kendi anavatanlarında temsiliyetleri ve taraflara özgün ilişkileri hususunda özel düzenlemeler yapılması mümkün olacaktır.

Esasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nde *Toplum Meclislerinin* kontrolünde olan bir başka önemli alan da eğitimidir. Kaldı ki Kıbrıs'ta birbirinden ayrı iki kültürün varlığı 108. maddede hükümleriyle de güçlendirilmiştir. Buna göre Rum ve Türk toplumlarından her biri, kendi toplumlarına ait bulunan eğitim ve kültür müesseseleri için Yunan veya Türk Hükümetlerinden *malî yardım alma* (KCA md. 108) hakkına sahip olacağı gibi özellikle Rum veya Türk toplumlarından her biri, kendi müesseselerinin faaliyeti için yeterli sayıda Yunan veya Türk Hükümetlerinden sağlayabilecekleri personeli temin ve istihdam etmek hakkına da sahiptir. Bir başka deyişle Yunanistan ve Türkiye ile *kültür ve eğitim* mübadelesine imkân veren Anayasal yetki, *Toplum Meclislerinin* bu iki ülkeye bağlılığına süreklilik kazandırmıştır. Ne var ki *Toplum Meclislerinin* Yunanistan ve Türkiye'den doğrudan yardım alabilmesi, bir yandan bu ülkelerle bağımlı güçlendirmişse de diğer yandan Kıbrıs'taki Hükümetin otoritesini ortadan kaldırmıştır (Ersoy, 1989: 85).

4. Sonuç

Bütün bunlardan sonra *Toplum Meclisleriyle* ve *Temsilciler Meclisinin* incelenmesinden sonra ortaya çıkan sonuç, kuvvetli yapıdaki iki toplumluk, sabit sayısal temsil, görev ve yasama yetkilerinin temelden bölünmüş olmasıdır.

³ Bununla ilgili olarak bkz... *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, "1990 Yılında Sunulan 27 Sayfalık Türk Önerileri", Dosya: Türk Önerileri, Tarih: 1990; *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, "Draft Outline Agreement – 26 February 1990", Dosya: BM Önerileri, Tarih: 26 Şubat 1990.

⁴ age.

⁵ age.

⁶ age.

Özellikle 1992 yılında *Gali Fikirler Dizisi*'nde ve 2004 *Annan Plânı*'nda da durum aynı merkezdedir. Federe devletler, kendi iç işlerinde serbesttirler ve yasama yetkisini, *Toplum Meclisleri* ile icra edebileceklerdir. Ancak *Toplum Meclislerinin* yasama yetkileri, tam ve kesin bir şekilde tanımlanmadığı ortadadır. Aslında bu yapılmadığı takdirde tarafların yetki karmaşasına girmesi içten bile değildir. Böylece Kıbrıs'ta kalıcı barışın sağlanması mümkün olmayacaktır.

Bundan hareketle Rumlar, federe devletlerin kendi yetkileri dahilindeki konularda yabancı devletlerle ya da uluslararası kuruluşlarla yapacakları anlaşmaların, bu anlaşmaların federasyonun dış ilişkilerini etkilemesi veya aslî bir yük getirmesi hâlinde, *Dışişleri Bakanlığı* tarafından akdedilmesini istemektedirler (SİSAV, 1993: 7). Ayrıca federal ekonomik politika ile ticaret ve şirketler kanununa ilişkin konuların, *Temsilciler Meclisi*'nin yetkileri arasına alınmasını istemekte, geri kalan yetkilerin *Toplum Meclislerine* bırakılmış olmasının Federal Kıbrıs Devleti'nin tek ve bölünmez egemenliğini etkilemeyeceğini belirtmektedirler (SİSAV, 1993: 8). Halbuki Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti (Batur, 2003: 7) kurulduğunda, yeni cumhuriyetin yetkileri ve işleyişi ile ilgili iki federal devlet, içişlerinde tamamen serbest bırakılmış, ayrı parlamentoları, başbakanları ve hükümetleri kurulmuştur. Bu anlamda her iki toplum, kendi otonomi yönetimleri⁷ gereği yasama, yürütme ve yargı gücüne, tam anlamıyla sahip olmuşlardır.

Görüldüğü gibi bu düzenleme içinde asıl nokta, federe devletlerin yetki sahasıdır ki, devamında anayasal hükümlere de bakıldığında, bu konuda kültürel ilişkilerin ötesine geçecek ciddi yetkiler yoktur. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise ortak devlet ile federe devletler arasında hukuk bazında bir hiyerarşi değil, *yetki paylaşımı* (Ulus, 2003: 48) olduğu hususudur. Bu, her ne kadar hoş görünen bir beyansa da yetkileri olabildiğince kırılmış federe devletlerin kendi yetki sahası içinde bırakıldığı tespit edilmiştir. Aslında burada dikkat edilmesi gereken husus, egemenlik ve yetkileri tanınmış kurucu federe devletlerin oluşturacağı bir üst yapılanma değil, ancak üstte mevcut federal devletin esas yetkileri dışında kalan yetkileri kullanabilecek bir oluşumun öngörülmesidir. Dolayısıyla Kıbrıs'taki her iki toplumun, Federal Anayasa'dan güç alarak federe devletlerinde ayrı ayrı toprak ve nüfus çoğunluğunun olması ve o federe devletin toplum bireylerine ait olması önemli bir şarttır. Ancak Federal Cumhuriyetin temelini oluşturacak federe devletlerin *eşit* ve *eş* yetkilere sahip olmasına vurgu yapılırken, federal hükümetin, federe devletlerin yetki ve işlevlerine müdahale edemeyeceği ve her bir devletin Anayasal çerçevede kendi kurumlarına sahip olması gerektiği de vurgulanmalıdır. Bundan hareketle Federal Cumhuriyetin temelini oluşturan devletlerin kendi güvenlik, asayiş ve düzen ihtiyaçlarını anayasadan kaynaklanan bir çerçevede kendilerinin sağlaması ve federal açıdan güvenlik ve asayiş için yine eşitlik temelinde anayasadan ve *Toplum Meclisi*'nden güç alan bir yapıda çözümler bulunması gerekmektedir (Varoluş Yolumuz, 2001: 12).

Halbuki *eşit* ve *eş* yetkilere sahip ve tek toplum tarafından yönetilip, kendiyile ilgili bütün alanlarda karar alıp uygulayacak olan bu federe devletlerin (Varoluş Yolumuz, 2001: 13), ilgili bu unsurların tek taraflı olarak değiştirilemeyeceği

⁷ Bununla ilgili olarak bkz... *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, "Rauf Denktaş: Robin C.A. White Esq. – Professor of Law University of Leicester, England-6 February 1990", Dosya: KKTC Cumhurbaşkanlığı Rauf Denktaş'ın Prof. Dr. Robin C.A. White'a 6 Şubat 1990 tarihinde yazdığı 6 sayfalık mektup, Tarih: 6 Şubat 1990.

gerçeği de yer almalıdır. Böylece Federal Cumhuriyetin temelini oluşturacak federe devletlerin eşit ve eş yetkilere (Varoluş Yolumuz, 2001: 14) sahip olmasına vurgu yapılmalı ve federal hükümetin, federe devletlerin yetki ve işlevlerine müdahale edemeyeceği ve her bir devletin anayasal çerçevede kendi kurumlarına sahip olacağı belirtilmelidir.

Dolayısıyla iki toplum, birbirlerinin kimliğini ve bütünlüğünü kabul edip, karşılıklı saygı, dostluk ve işbirliğine dayalı yeni bir ilişki sistemi kurmaya çalışmalıdır (Set of Ideas, 1992: 2). Bundan hareketle her iki toplum, bu taahhüdü zedeleyecek bütün uygulamalardan uzak durmalı ve çözüm plânını sekteye uğratacak herhangi bir eylemden kaçınmalıdır.

Referanslar

- AKKURT, A. (ed.) (1997). *Rauf Denктаş toplu eserleri-I*. İstanbul, Boğaziçi Yayınları.
- AKPINAR, M.A. (1992). Birleşmiş Milletler çözüm plânının tam metnini açıklıyoruz, *KKTC Başbakanlık Enformasyon Müdürlüğü Arşivi*. Dosya: Gali Önerileri, Tarih: 1992.
- ALASYA, H.F. (1983). Kıbrıs Türk barış harekâtı. *VIII. Türk Tarih Kongresinde Sunulan Bildiriler-Ankara*, TTK Yayınları, Ankara, cilt 3, 2043-2068.ss.
- ALASYA, H.F. (1973). Türkiye cumhuriyeti ve Kıbrıs politikası. *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*. TKAE Yayınları, Ankara, 207-224.ss.
- ALKAN, H. (2001). Kıbrıs'a Arap saçı modeli. *Hürriyet Gazetesi*, (197251, 30 Ağustos 2001), s. 14.
- BATUR, N. (2003). Sırbistan-Karadağ modeli nedir? *Hürriyet Gazetesi*, (223654, 13 Nisan 2003), s. 7.
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 789 (1992) sayılı kararının ışığında Kıbrıs sorunu ve Türkiye*. Siyasî ve Sosyal Araştırmaları Vakfı – SİSAV, İstanbul.
- BOZKURT, U. (1996). Turkish Cypriots cultural policies before and after 1974. *Journal for Cypriot Studies*. vol. 2, no. 1, pp. 49-58.
- BURTON, J. W. (1972). Resolution of conflict. *International Studies Quarterly*. vol. 16, no. 1, pp. 178-186.
- CERRAHOĞLU, Z.Y. (1998). *Birleşmiş Milletler gözetiminde Kıbrıs sorunu ilke ilgili olarak yapılan toplumlararası görüşmeler (1968-1990)*. İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- DELİCEİRMAK, O. (ed.) (1993). *Haklılık ve kararlılık (tepkiler demeti)*. Lefkoşa.
- DELİCEİRMAK, O. (ed.) (1999). *Yerinden yeller esen anayasa*. Lefkoşa.
- DENKER, M.S. (2001). *Kıbrıs sorunu-bir millet ve devletin yaşama hakkı*. Ankara, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu Yayınları.
- DODD, C.H. (1998). *The Cyprus imbroglio*. London, Huntingdon: The Eothen Press.
- EFEĞİL, E. (2003). *Temel konular ışığında Annan belgesinin analizi*. Ankara, Gündoğan Yayınları.
- ERGİN, M. (1988). *Türkiye'nin bugünkü meseleleri*. İlaveli 4. bs. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, TKAE Yayınları.
- EROĞLU, H. (1975). *Kıbrıs uyuşmazlığı ve Kıbrıs barış harekâtı*. Ankara, Emel Matbaacılık.
- ERSOY, H. (1989). *Kıbrıs sorunu (1571-1960) ve 1960 çözümü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- FISHER, R.J. (1992). Conclusion: paths towards a peaceful Cyprus. In: Norma Salem (ed.), *Cyprus: A regional conflict and its resolution*. New York, St. Martin's Press, 1992, pp. 71-98.
- FUR, L., DEVRİN, Ş. (1942). *Devletler umumî hukuku*. Ankara.
- GROOM, A.J. (1986). Cyprus, Greece and Turkey: A treadmill for diplomacy. In: J.T.A. Koumoulides (ed.), *Cyprus in transition 1960-1985*. London, Trigraph, pp. 32-56.
- HERACLIDES, A. (1998-1999). Kypriako: He alytê dieneksê. *Syghkhrona Themata*. no. 68-69-70, pp. 94-109.

- HERACLIDES, A. (2002). *Yunanistan ve doğudan gelen tehlike Türkiye Türk-Yunan ilişkilerinde çıkmazlar ve çözüm yolları*. (Çev. M. Vasilyadis ve H.Millas), İstanbul, İletişim Yayınları.
- İSMAİL, S. (1998). *Kıbrıs üzerine bildiriler*. Lefkoşa, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayınları.
- KALOTYKHOS, B. (1998-1999). Hê Kypros kai o laos tês: Tautotêta kai empeiria se mia mêphantasiakê koinotêta (1955-1997). *Syghkhrona Themata*. no. 68-69-70, pp. 47-59.
- Kıbrıs Cumhuriyeti anayasası*. (1960). Lefkoşa, Kıbrıs Hükümeti Matbaası.
- Kıbrıs plânı hazır. *Kıbrıs Gazetesi*, (633, 20 Ekim 2002), s. 11.
- Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşmeler*. (1990). İstanbul, Reyo Matbaacılık, SİSAV Yayınları.
- Kıbrıs'ta yasama faaliyetlerinin tarihçesi. (2001). *Benim Kıbrısım*. cilt 2, no. 19, 12.ss.
- KITROMILIDES, P. (1983). Political community in plural societies. In: C. Fried (ed.), *Minorities: Community and identity*. Berlin, Springer-Verlag, pp. 73-86.
- KIZILGIOUREK, N. (1998-1999). Omospondiakê Kypros: Problêmata kai prooptikes. *Syghkhrona Themata*. no. 68-69-70, pp. 69-79.
- KIZILGIOUREK, N. (1999). *Kypros: To adiehsodo tón thnihismôn*. Athena, Maurê Lista.
- KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi*. 1990 yılında sunulan 27 sayfalık Türk önerileri. Dosya: Türk Önerileri, Tarih: 1990.
- KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*. Draft outline agreement–26 february 1990. Dosya: BM Önerileri, Tarih: 26 Şubat 1990.
- KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*. Rauf Denktaş: Robin C.A. White Esq. – Professor of Law University of Leicester, England-6 february 1990. Dosya: KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın Prof. Dr. Robin C.A. White'a 6 Şubat 1990 tarihinde yazdığı 6 sayfalık mektup, Tarih: 6 Şubat 1990.
- KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*. Birleşmiş Milletler çözüm plânının tam metnini açıklıyoruz. Dosya: Gali Önerileri, Tarih: 1992.
- KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*. Set of ideas on an overall framework agreement on Cyprus (1992). Dosya: Fikirler Dizisi, Tarih: 1992.
- KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı web sayfası.
- LOIZOS, P. (1998). How might Turkish and Greek Cypriots see each other more clearly? In: Vangelis Calotychos (ed.), *Cyprus and its people: Nation, identity, and experience in an unimaginable community 1955-1997*. Westview, pp. 85-102.
- MANDELL, B. (1992). The Cyprus conflict: Explaining resistance to resolution. In: Norma Salem (ed.), *Cyprus: A regional conflict and its resolution*. New York, St. Martin's Press, pp. 209-219.
- MANGO, A. (1997). Turkish culture and Cyprus. *Proceedings of The First International Congress on Cypriot Studies – 20-23 November 1993*, Center for Cypriot Studies – Eastern Mediterranean University, Eastern Mediterranean University Press, Gazimağosa, pp. 117-122.
- MARDİN, Ş. (1995). *İdeoloji*. 3. bs. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Millî kültür unsurlarımız üzerinde genel görüşler*. (1990). Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- NECATIGİL, Z.M. (1988). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde anayasa ve yönetim hukuku. İstanbul, Rüstem Kitapevi Hukuk Yayınları.
- NECATIGİL, Z.M. (1998). The Cyprus question and the Turkish position in international law. Revised 2. edition. London, Biddles Ltd Guildford and King's Lynn, Oxford University Press.
- NİRÜN, N. (1991). Sistematik sosyolojik sosyal dinamik bünye analizi. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- OZAY, M. (1992). Towards a solution in Cyprus through economic federalism. In: Norma Salem (ed.), *Cyprus: A regional conflict and its resolution*. New York, St. Martin's Press, pp. 112-136.
- ÖZÇELİK, Ş.E. (2001). Contending approaches to the Cyprus problem: confederation against federation. The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, The

- Degree of Master of International Relations in The Department of International Relations Bilkent University.
- PESMAZOGLOU, S. (2000). The Cyprus problems-essay review. *Journal of Modern Greek Studies*. no. 18, pp. 209-214.
- REES, W. J. (1956). The theory of sovereignty restated. In: Peter Laslett (ed.), *Philosophy, Politics and Society*. Oxford, pp. 102-146.
- SARICA, M., Teziç, E., Eskiurt, Ö. (1975). *Kıbrıs sorunu*. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Fakülteler Matbaası.
- TAMÇELİK, S. (2008). Kıbrıs'ta federal çözümü destekleyenlerle, karşı çıkanların görüşleri ve bunların mukayesesi", *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi*, cilt. 1, no. 2, ss. 137-159.
- TRIGIÖRGÊ, M.K. (1998-1999). Epanaproseggisê: Hê skepsê pera apo tê dikhotomêsê. *Syghrona Themata*, no. 68-69-70, pp. 82-92.
- Türk Cemaat Meclisi Teşkilât Kanunu. (1960). *Kıbrıs Cumhuriyeti Resmi Gazetesi* Ek:I Kanunlar Bölümü III, (9, Ekim 1960).
- ULUS, T. (2003). Son BM anlaşması ile Kıbrıs nereye gidiyor. *Kıbrıs Mektubu Dergisi*. cilt 16, sayı 1, 46-53.ss.
- Varoluş Yolumuz*. (2001). 2. Baskı, Lefkoşa, CTP Yayınları, İleri Matbaacılık.
- VURAL, Y. (1996). *Kıbrıs'ta etnik ilişkilerin gelişim ve siyasal sisteme etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı.
- YASIN, M. (1990). The question of identity and its socio-historical basis in Turkish Cypriot literature. *Turkish Cypriot Identity in Literature*. London, FATAL Publications, pp. 39-61.